

www.ketab.ir

نار و باد

شاعر
کارگاه شعرو

سیدمهدی موسوی

سرشناسه: موسوی، سیدمهدی، ۱۳۵۷ -

عنوان و نام پدیدآور: تار و پود: کارگاه شعر و شاعری / سیدمهدی موسوی.

مشخصات نشر: قم: موسسه فرهنگی انتشاراتی نقش، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۴۵۶ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۴۰-۰۹-۰: ۲۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتاب‌نامه: ص [۳۸۹ - ۴۰۱]؛ هم‌چنین به صورت زیرنویس.

یادداشت: نمایه.

موضوع: شعرسرایی - راهنمای آموزشی

موضوع: فن شعر - راهنمای آموزشی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ذ ۷ ش / PN۱۰۵۹

ردیف دویی: ۸۰۸/۱ -

شماره شابک ملی: ۴۰۲۷۳۹۷

تاروپود

کارگاه شعر و شاعری

نویسنده: سید مهدی موسوی
ویراستار: علی رضا حضرتی
طراح جلد، صفحه آرایی و ناظر فنی: ابوالفضل جلال وندی

ناشر: انتشارات نقش

چاپ: دوم

تاریخ چاپ: اول از ویراست اول / پاییز ۱۳۹۴

شماره صفحات: ۱۰۰

شاپک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۴ - ۰ - ۰۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

شماره تماس: ۰۹۰۱ - ۰۰۰ - ۷۲

انتشارات نقش

۱۱	سخن آغازین
۱۵	کلیات
۱۷	چیستی شعر
۲۱	الهام شاعرانه
۲۳	قالب‌های شعر فارسی
۲۵	مثنوی
۲۷	قصیده
۲۹	غزل
۳۱	رباعی
۳۲	دویتی
۳۳	قطعه
۳۴	ترجیع‌بند
۳۶	ترکیب‌بند
۳۸	مسمط
۴۰	بحر طویل
۴۰	مستزاد
۴۱	مفرد
۴۲	چهارپاره
۴۳	شعر نیمایی
۴۵	شعر سپید (شعر مثنوی)
۴۷	شعر آزاد
۴۹	آشنایی با چند اصطلاح
۴۹	هایکو، کاریکلماتور، شعرک، ترانک، سه‌گانی
۵۴	غزل مثنوی
۵۸	شعر دیداری (کانکریت)
۶۰	ترانه، شعر محاوره

۶۳ سبک‌های شعر فارسی

۶۵ سبک خراسانی

۶۷ سبک دوره‌ی سلجوقی

۶۹ سبک عراقی

۷۱ سبک وقوع

۷۲ سبک هندی

۷۴ دوره‌ی بازگشت

۷۵ دوره‌ی مشروطه

۷۶ شعر نو

۷۸ عناصر شعر (صورت، سیرت و فکر شعر)

۸۱ فصل اول: صورت شعر

۸۳ بخش اول: زبان شعر

۸۸ الف) مباحث بنیادی (رُف ساخت) زبان شعر

۸۹ ۱. وفاداری به روح دستور زبان

۹۱ ۲. بهره‌مندی از اصل زیبایی

۹۲ ۳. قابلیت انتقال

۹۳ ۴. امروزی بودن زبان شعر

۹۸ ب) شگردها و استفاده‌های زبانی

۹۹ ۱. حذف و ایجاز

۱۰۵ ۲. تکرار

۱۱۱ ۳. ترکیب‌سازی

۱۱۹ ۴. باستان‌گرایی

۱۲۵ ۵. مردم‌گرایی

۱۳۱ ۶. هنجارگزینی صرفی و نحوی

۱۳۹		اشاره: غنای واژگانی
۱۴۱		ج) براده‌های زبانی
۱۴۴		لغزش‌ها و آسیب‌های زبانی

بخش دوم: موسیقی شعر

الف) موسیقی بیرونی

۱۶۰ عروض چیست؟

۱۶۲ آشنایی با چند اصطلاح

۱۶۶ قواعد و نکات مهم عروضی

ب) موسیقی درونی

۱۹۰ ۱. قافیه

۱۹۵ آشنایی با چند اصطلاح

۱۹۷ قواعد مهم قافییه

۲۰۶ ۲. ردیف

۲۱۲ وزن و قافییه‌ی شعر نیمایی

ج) موسیقی درونی

۲۲۰ ۱. واج‌آرایی

۲۲۶ ۲. جناس

۲۳۳ ۳. قافییه‌ی درونی

د) موسیقی معنوی

۲۳۹ ۱. مراعات‌النظیر

۲۴۴ ۲. ایهام

۲۵۰ ۳. لفّ و نشر

۲۵۵ ۴. تلمیح

۲۶۲ ۵. تضمین

۲۶۶ لغزش‌ها و آسیب‌های موسیقی

۲۷۱	بخش سوم: بافت شعر
۲۷۳	محور افقی و عمودی شعر
۲۷۵	فرم (شکل)
۲۷۷	ساختار (ساخت)

فصل دوم: سیرت شعر

۲۸۱	بخش اول: خیال
۲۸۵	تشبیه
۲۹۲	استعاره
۲۹۶	تلمیح
۳۰۰	تشخیص
۳۰۴	حسن آمیزش
۳۰۸	کنایه
۳۱۳	اغراق
۳۱۸	اسلوب معادله
۳۲۲	تقبیض نما
۳۲۷	اشاره:
۳۲۷	۱. وابسته‌های عددی
۳۲۹	۲. وصف
۳۳۶	لغزش‌ها و آسیب‌های صور خیال

۳۴۱	بخش دوم: عاطفه
۳۴۳	اهمیت و جایگاه عاطفه
۳۴۴	پالودن یا آلودن، مسئله این است!
۳۴۵	مهار عاطفی

۳۴۷	صدق عاطفی
۳۵۰	اقناع عاطفی
۳۵۰	اهمیت زاویه‌ی دید شاعر در خلق فضای عاطفی
۳۵۳	قابلیت انتقال حالت عاطفی
۳۵۳	عینیت بخشی به عواطف
۳۵۵	مناسب شبکه‌های عاطفی
۳۵۶	هم‌زیستی زبان و عاطفه
۳۵۷	تأثیر موسیقی بر عواطف
۳۶۰	عاطف و تخیل
۳۶۲	انتخاب موضوع و پرورش حالات عاطفی
۳۶۳	بُرد عارفانه
۳۶۶	زمینه‌های عرفانی

۳۷۱	فصل سوم: فکرت شعر
۳۷۳	موضوع و درون‌مایه
۳۷۴	مضمون
۳۷۵	موتیف
۳۷۶	لحن و حس
۳۷۷	اندیشه

۳۸۹	فصل چهارم: مباحث تکمیلی شعر
۳۹۱	کشف شاعرانه
۳۹۹	آشنایی زدایی
۴۰۹	عینیت و ذهنیت
۴۱۴	نماد
۴۱۹	اسطوره

روایت ۴۲۴

تنوع و تأثیر لحن‌ها ۴۳۰

سوزهایابی ۴۳۶

فهرست منابع ۴۴۱

نمایه ۴۴۹

www.ketab.ir

سخن آغازین

راهی بزن که آهی بر ساز آن توان زد
شعری بخوان که با او رطل گران توان زد
حافظ

کتاب پیش رو، تلاشی برای آشنایی کاربردی و نظری با مبانی شعر است. بدون شک نخستین ضرورت برای ورود به عالم شعر، استعداد و علاقه است. بعد از این مرحله است که مجموعه‌هایی از این دست، می‌توانند برای مخاطبان کارگشا باشند؛ اما کارگشای بودن، هرگز به معنای کافی بودن نیست؛ زیرا پس از آشنایی مختصر با شناخته‌های شعر، کار مخاطب علاقه‌مند برای کشف شناخته‌های آن آغاز خواهد شد.

هدف اصلی کتاب، آن است که با بیانی ساده و صمیمی به واکاوی مؤلفه‌های سازنده‌ی شعر که چون مار و پد در هم تنیده‌اند، بپردازد و با اسلوب تعلیمی و کارگاهی و البته به شیوه‌ی مثال‌های ملموس، اصطلاحات رایج در عالم شعر را شفاف‌سازی کند تا از این رهگذر، علاقه‌مندان گام‌های نخستین شعر را با شتاب بیشتری بردارند و در زمان فراگیری، صرفه‌جویی کنند.

بسیاری از نوآموزان شعر، به‌سختی و با سپری شدن زمان طولانی، با برخی مسائل مقدماتی و پیش‌پاافتاده‌ی شعر کنار می‌آیند و با تکرار حاصل از گذر زمان، بایدها و نبایدهای شعر را فرامی‌گیرند و عده‌ای از آنان به همین علت، در نیمه‌های راه بی‌انگیزه و دل‌سرد می‌شوند؛ در صورتی که اگر به‌هنگام با مبانی شعر و شاعری آشنا شوند، در کیفیت سروده‌های خود، تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای را احساس می‌کنند؛ برای مثال، یکی از چالش‌های ابتدایی در حوزه‌ی شعر، به نابسامانی‌های زبانی و

موسیقیایی مربوط می‌شود که اگر نوآموزان بر آن‌ها آگاهی داشته باشند، به راحتی کاستی‌ها را از پیش روی برمی‌دارند.

از طرفی دیگر، برخی از شاعران خوش استعداد که آثارشان از آب و گل درآمده، نمی‌توانند یافته‌ها و تجربه‌های خود را با بیانی ساده به دیگران انتقال دهند و حتی گاهی از تبیین ساده‌ترین مطالب کاربردی یا نظری ناتوان‌اند. این مجموعه، برای جبران خلأهایی از این دست نیز دغدغه داشته است.

برای تحقق این هدف‌ها:

۱. تلاش شده صورت‌بندی مطالب، ساده و به‌خاطر سپردنی باشد و بنا به ضرورت، تقسیم‌بندی جدیدی ارائه شود؛ مثلاً مؤلفه‌های تشکیل دهنده‌ی شعر را به صورت، سیرت و فکرت شعر تحویل برده‌ایم.

۲. در پایان درس، به ارائه‌ی «بررسی و تحلیل» و «تمرین» پرداخته‌ایم تا به تدریج آشنایی این مجموعه پُررنگ‌تر شود.

۳. برای فراگیری آسان، مسائل، از شعر معاصر که زبان مردم این روزگار است، مثال‌های بیش‌تری آورده‌ایم؛ هر چند همواره نیم‌نگاهی به شعر غنی گذشته داشته‌ایم. در شعر معاصر بیش‌تر به قالب‌های سنتی (غزل، مثنوی و...) پرداخته شده؛ زیرا آشنایی عمیق و دقیق با چند و چون قالب‌های نوین (نیمایی و سپید) به نگارش مجموعه‌ای مستقل نیازمند است.

۴. مسائلی مانند «عاطفه» و «اندیشه» را که در کتاب‌های تعلیمی دیگر به اختصار آمده، قدری گسترش داده‌ایم.

۵. هم‌چنین مطالبی را، از قبیل «لغزش‌ها و آسیب‌های زبانی»، «لغزش‌ها و آسیب‌های موسیقیایی» و «لغزش‌ها و آسیب‌های صور خیال» که در آن کتاب‌ها ضروری انگاشته نشده، به این مجموعه اضافه کرده‌ایم.

۶. در همین رابطه، مباحثی هم‌چون «آشنایی‌زدایی»، «کشف شاعرانه»، «عینیت و ذهنیت»، «نماد»، «اسطوره»، «روایت»، «سوژه‌یابی» و «تنوع و تأثیر لحن‌ها» را در فصلی مستقل، با عنوان «مباحث تکمیلی شعر»، طرح کرده‌ایم؛ زیرا این‌گونه مسائل برای افق‌گشایی فکری شاعران سودمند است.

در این مجال، بر خود فرض می‌دانم از تمام کسانی که در نگاشتن این مجموعه به نگارنده اعتماد کرده‌اند، تشکر کنم؛ به‌ویژه از اعضاء محترم اولین هیأت مدیره‌ی انجمن شعر طلاب، آقایان روشن سلیمانی، جواد محمدزمانی، سیدمحمدجواد شرافت، ابراهیم اکبری‌دیزگاه و حسن بیاتانی؛ همین‌طور از جناب آقای علی‌اصغر شیرازی که زحمت حروف‌چینی، نمونه‌خوانی و ویراستاری اولیه‌ی این مجموعه بر عهده‌ی ایشان بوده، قدردانی می‌کنم. در پایان از جناب حجت‌الاسلام والمسلمین علی‌گُمساری، بی‌نهایت سپاس‌گزارم که در زمان مسئولیت خود، در مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه‌ی علمیه‌ی قم، انجمن‌های هنری طلاب را با درایت تأسیس کرد و در پرتو اعتماد یکی از این انجمن‌ها (انجمن شعر)، نگاشتن این کتاب را سپرد.

در ضمن یادآور می‌شوم کتاب‌های موسیقی شعر و صور خیال، اثر استاد گرانمایه، دکتر محمدرضاشعفی، کدکشی، نیز کتاب روزنه، اثر شاعر و منتقد گرامی، جناب آقای محمدکاظم کاشمی در نگارش این مجموعه، الهام‌بخش بوده است. هم‌چنین گفتنی است ویراستار کتاب‌هایی که در زمینه‌ی علوم ادبی، رنگ و بوی آموزشی دارند، بهره‌جستارم؛ کتاب‌هایی مانند وزن و قافیه‌ی شعر فارسی، اثر دکتر تقی وحیدیان‌کلایر، آشنایی با عروض، اثر دکتر سیروس شمیسا و آرایه‌های ادبی، اثر دکتر حسن ذوالفقاری و دکتر حسن حاج‌صدری.

امید است این مجموعه، قبول خاطر افتد و در نظر آید. به‌ممنتظار پیشنهادهای سازنده‌ی شما هستیم.

سیدمه‌دی موسوی

sym.mousavi57@yahoo.com

ویراست اول: ۹۴/۱۰/۱